

Shcherbatiuk, V. M & Sokur, Yu. V. 2017. Zarodzhennia protoderzhavnykh i derzhavnykh ob'jednan' na terenakh Ukrainy [The Emergence of Proto-State and State Associations in Ukraine]. *Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav*. № 1 (13). S. 138–151. [In Ukrainian].

Shcherbatiuk V. M., ta in. 2022. *Istoriia sudovykh i pravookhoronnykh orhaniv Ukrainy. Kurs leksij [History of the Judicial and Law Enforcement Agencies of Ukraine. Course of Lectures]*. Kyiv: Feniks. [In Ukrainian].

Shcherbatiuk, V. M. & Sokur, Yu. V. & Oryshchenko, Yu. V. 2020. Kozats'ke pravo Zaporoz'koi Sichy v kontexti ukrajins'koho pravotvorennia [Cossack Law of Zaporizhzhya Sich in the Context of Ukrainian Law-Making]. *Naukovyi visnyk Natsional'noi akademiji vnutrishnikh sprav*. № 1 (114). S. 53–61. [In Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.33270/01201141.53>.

Yavornyts'kyi, D. 1990. *Istoriia zaporoz'kykh kozakiv [History of the Zaporozhian Cossacks]*: u 3 t. T. 1. Kyiv: Nauk. dumka. [In Ukrainian].

УДК 94(4)(438)«1886-1918»

DOI: 10.20535/2307-5244.60.2025.338303

М. А. Журба

ORCID: 0000-0001-9691-8913

*Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, Київ (Україна)*

М. М. Приходько

ORCID: 0000-0002-7428-8540

*Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, Київ (Україна)*

М. Zhurba

Ukrainian State Dragomanov University, Kyiv (Ukraine)

М. Prykhodko

Ukrainian State Dragomanov University, Kyiv (Ukraine)

ЛІТЕРАТУРНЕ ТОВАРИСТВО ІМЕНІ АДАМА МІЦКЕВИЧА (1886–1891 рр.)

Literary Association Named after Adam Mitskevich (1886–1891)

У статті висвітлюється діяльність Літературного товариства імені Адама Міцкевича в перші роки його існування, з акцентом на знакові події формування адміністративної структури та налагодження видавництва часопису. Аналізується формування внутрішньої роботи, фінансування, адміністрування та комунікації всередині організації. З'ясовано, які інструменти поширення знань про творчість А. Міцкевича використовувало товариство, особливості видання творів поета. В дослідженні простежується історія товариства в перші роки його існування в призмі проблем та шляхів їх вирішення.

Ключові слова: громадська організація; громадянське суспільство; самоорганізація населення; колективна пам'ять; Австро-Угорщина.

This article provides a comprehensive analysis of the Adam Mickiewicz Literary Society's activities from its inception through the period of Poland's independence. The study outlines the key developmental stages of the society, examining its organizational structure, internal operations, and evolving objectives. The research explores how the society established effective financing mechanisms and managed its activities to ensure sustainability and growth. Particular attention is devoted to analysing the internal communication strategies employed within the society, demonstrating how these processes facilitated collaboration and coordination among members. The research examines various tools and strategies the society utilized to disseminate Adam Mickiewicz's literary works to broader audiences. It analyses how the society promoted his legacy through diverse means, including book publications, scientific conferences, and other cultural and educational initiatives. The society's role in organizing these events is explored comprehensively, illustrating how such efforts fostered greater appreciation and understanding of Mickiewicz's work. The article provides detailed insight into the complex process of publishing the poet's works, examining the challenges the society faced in securing publication funding, overcoming printing and distribution obstacles, and developing innovative approaches to popularize Mickiewicz's writings. The study traces the society's evolution over time, addressing various challenges encountered at different stages of its existence. Financial difficulties, internal organizational issues, and the challenge of securing support from Poland's cultural elite are examined, offering a nuanced perspective on the society's resilience. Despite these obstacles, the Adam Mickiewicz Literary Society achieved remarkable success in preserving and promoting the poet's literary heritage. The analysis demonstrates how the society evolved into a vital cultural and scientific institution, contributing significantly to perpetuating and disseminating Adam Mickiewicz's legacy throughout Poland and internationally.

Keywords: community organization, community partnership, self-organization of the population, collective memory, Austro-Ugric Monarchy.

Актуальність дослідження діяльності Літературного товариства імені Адама Міцкевича визначається кількома важливими аспектами, котрі мають як історичне, так і культурне значення. Товариство відігравало ключову роль у збереженні та популяризації спадщини одного з найвизначніших польських поетів Адама Міцкевича, чия творчість суттєво вплинула на формування польської національної ідентичності й літератури (Nadolski, B. 1966). У період боротьби за незалежність Польщі та її післявоєнного відроджен-

ня такі культурні інституції не тільки підтримували літературну спадщину, а й сприяли зміцненню національного духу.

Зокрема, вивчати діяльність Товариства важливо для розуміння того, як культурні організації функціонували в умовах політичних і соціальних змін, включаючи період поділів Польщі й боротьбу за національну незалежність. У цьому контексті Товариство стало не просто літературним осередком, а й інструментом збереження національної пам'яті та ідентичності, що робить його діяльність актуальною для сучасних досліджень про зв'язок культури й політики.

Дослідження також дає змогу проаналізувати механізми, які Товариство використовувало для підтримки наукових досліджень, організації культурних заходів, видавничої діяльності та налагодження міжнародної співпраці. Ці питання надзвичайно актуальні сьогодні, коли культурна дипломатія та культурний обмін набувають нового значення в глобалізованому світі. Вивчення таких механізмів допомагає зрозуміти, як культурні інституції можуть сприяти збереженню національної спадщини в умовах політичних і соціальних викликів. Окрім того, важливим є аналіз соціально-економічних аспектів, зокрема, проблеми фінансування, управління й комунікації всередині організації. Їх дослідження дає змогу оцінити стійкість культурних ініціатив у періоди нестабільності та знайти паралелі з сучасними викликами, з якими стикаються культурні організації в умовах економічних та соціальних криз.

Загалом, дослідження Літературного товариства імені Міцкевича не тільки має історичну цінність, але й надає важливі уроки для сучасних культурних інституцій щодо збереження національної спадщини, розвитку міжнародних зв'язків і ролі культури в політичних процесах.

Наукова новизна статті полягає в тому, що вперше пропонується комплексний аналіз двох аспектів діяльності Товариства на початку його існування — адміністративної роботи та видавництва часопису.

Джерельною базою дослідження є матеріали Центрального державного історичного архіву України, м. Львів, де зберігаються документи фонду 202. В статті використано справи 10, 13, 14, 16, де розміщено протоколи засідань товариства, в яких є інформація щодо проблем організації, шляхів їх вирішення, описано дискусії та процедури ухвалення колективних рішень.

Методологічна основа дослідження спирається на загальнонаукові принципи історизму, об'єктивності, системності, верифікації та комплексності, що в сукупності дають змогу уникнути суб'єктивізму й однобічного трактування матеріалу. Принцип історизму відіграє ключову роль, оскільки дає змогу розглянути діяльність Літературного товариства імені Адама Міцкевича в контексті конкретних історичних обставин. Урахування політичних, соціальних, культурних і освітніх процесів певного періоду дає змогу вста-

новити фактори, які впливали на розвиток товариства, визначити причини його створення, окреслити основні напрямки його функціонування та проаналізувати наслідки його діяльності. Принцип об'єктивності застосовувався при роботі з історичними джерелами, що дало змогу максимально точно відтворити факти про функціонування товариства, уникнути спотворення інформації та суб'єктивних оцінок. Джерела досліджувалися без нав'язування авторських інтерпретацій, що забезпечило достовірність висновків. Системний підхід забезпечив вивчення діяльності товариства як складної соціокультурної системи. Він дав змогу розглянути організаційні, структурні, адміністративні та ідейні аспекти діяльності товариства, визначити зв'язок між його окремими елементами, простежити їхні взаємодії та вплив на загальний розвиток організації. Використання цього підходу унеможливило вибіркове трактування окремих фактів, що могло б спотворити реальну картину історичних подій.

Окрім того, дослідження ґрунтується на використанні широкого спектра як загальнонаукових методів (аналізу, синтезу, узагальнення), так і спеціально-історичних методів (проблемно-хронологічного).

Метод аналізу дав можливість розчленувати діяльність товариства на окремі складові — організаційну структуру, кадровий склад, основні напрями роботи, джерела фінансування, методи популяризації літератури тощо та вивчити кожен з цих аспектів окремо. Водночас метод синтезу сприяв інтеграції отриманих даних, даючи змогу розглянути діяльність товариства цілісно. Аналізуючи функціонування окремих підрозділів та механізмів роботи товариства, вдалося простежити взаємозалежність його структурних елементів і краще зрозуміти особливості його розвитку.

Метод узагальнення застосовувався для формулювання обґрунтованих висновків, встановлення закономірностей розвитку Товариства та його впливу на суспільне й культурне життя відповідного періоду. Аналіз зібраних даних дав змогу систематизувати результати, виокремити основні тенденції.

Проблемно-хронологічний метод допоміг виявити динаміку змін у діяльності організації, визначити ключові етапи її становлення та трансформації, розглянути її розвиток у контексті суспільно-політичних і культурних змін.

Однією з основних методологічних основ дослідження є мікроісторичний підхід, що передбачає вивчення конкретного суспільного феномену з детальним аналізом його окремих аспектів, які дадуть змогу реконструювати загальну картину історичних процесів. У межах цього підходу діяльність Товариства розглядається як модель, що віддзеркалює глобальніші тенденції розвитку культурного життя. Завдяки цьому підходу вдалося не лише відтворити історію конкретної організації, а й оцінити її значення у ширшому контексті суспільно-політичного розвитку регіону.

Історіографія дослідження. Перші дослідження діяльності Товариства побачили світ у доробку Броніслава Надольського 1937 р. — «Літературне Товариство імені Адама Міцкевича (1886–1936)», де вперше було охарактеризовано діяльність організації, надавши загальні огляди її розвитку та внеску в культурне життя Польщі. Дослідник окреслив основні етапи становлення товариства, склад його засновників і перші ініціативи членів організації, пов'язані з популяризацією творчості Міцкевича (Nadolski, B. 1937). Проте дослідження Надольського було зосереджене на загальних аспектах діяльності Товариства, залишило багато неохоплених питань.

Вільгельм Брухнальський у статті «Літературне Товариство імені Адама Міцкевича у Львові» надав унікальний погляд на діяльність Товариства, позаяк сам був його учасником. Це дало автору змогу не лише представити історію та структуру організації, але й поділитися власними спостереженнями, оцінками й деталями, доступними лише очевидцям. Дослідник приділив значну увагу функціонуванню товариства, описав основні напрями його діяльності, включаючи видання літературних творів, організацію заходів і підтримку письменників (Bruchnalski, W. 1936). Дотично розглянув діяльність товариства Маріуш Хростек у науковій статті «Новаторські досягнення львівських філологів у дослідженнях польського романтизму до 1939 року», в якій описово охарактеризував літературну спільноту Галичини кінця XIX ст. — до початку Другої Світової війни (Chrostek, M. 2021). Казимир Вика в праці «Стан досліджень і потреб науки про літературу доби польського романтизму» ґрунтовно проаналізував діяльність Літературного Товариства імені Адама Міцкевича, наголошуючи на його значущому внеску у вивчення та популяризацію польського романтизму. Автор звернув увагу на те, що товариство не лише зберігало пам'ять про Міцкевича, але й активно сприяло розвитку літературознавчих досліджень, особливо у сфері польської романтичної літератури (Wyka, K. 1951). Ежи Старнавський у творі «Словник дослідників польської літератури» приділив особливу увагу тим науковцям, які були членами Товариства. Він докладно описав їхній науковий доробок, зосереджуючись на внеску в дослідження творчості Адама Міцкевича (Starnawski, J. 2009).

Метою статті є висвітлити на основі Протоколів засідань Загальних зборів організації особливості адміністративної роботи та функціонування часопису. Були поставлені такі завдання:

- простежити особливості заснування, формування цілей, склад засновників організації;
- висвітлити структуру організації, класифікацію видів членства;
- дослідити процедуру залучення нових членів до лав організації й активізацію пропаганди в регіонах;

- вивчити особливості оптимізації адміністративної роботи та динаміку розширення мережі осередків, створення регіонального центру організації на землях Західної Галичини;
- висвітлити вибори керівного апарату організації;
- розглянути пропозиції щодо створення бібліотеки організації;
- висвітлити особливості видання творів А. Міцкевича;
- вивчити нюанси створення офіційного вісника організації, встановлення ціни часопису;
- проаналізувати популяризацію часопису товариства, налагодження зовнішнього рецензування матеріалів часопису, аспектів модернізації зовнішнього вигляду часопису.

Виклад основного матеріалу.

Щодо адміністративної роботи, зосередимося перш за все на обставинах заснування Товариства та цілях організації. Літературне товариство імені Адама Міцкевича було засноване 8 травня 1886 р.¹

З самого початку діяльності було задекларовано цілі, які демонструють комплексний підхід до збереження та популяризації культурної спадщини поета А. Міцкевича.

Першою ціллю стало збирання та впорядкування інформації, матеріалів про твори та життя Адама Міцкевича і мистецький рух, представником якого він був. Цей вектор був спрямований на створення наукової бази, яка б забезпечувала всебічне вивчення творчості й життя поета. Вона стала основою для подальших досліджень та систематизування матеріалів, зберігання інформації для майбутніх поколінь, що було критично важливим для підтримки історичної пам'яті польського народу.

Тлумачення праць і дослідження життя поета, позиціонування його значення для польської громади, місця в польській літературі та його відносин з іншими письменниками було націлено не лише на збір фактів, а й на їх інтерпретацію. Аналізуючи життя і творчість поета, Товариство прагнуло розкрити його вплив на польське суспільство, культурну ідентичність і літературну творчість. Вивчення взаємодії Міцкевича з іншими письменниками допомагає зрозуміти його місце в європейському та світовому контексті, а також виявити, як його творчість вплинула на інших авторів.

Популяризація творчості Міцкевича була важливою віхою роботи Товариства з метою забезпечити доступ до його творів широкій аудиторії, що сприяло збереженню й розвитку літературної традиції. Завдяки розповсюдженню творів, Товариство прагнуло зробити їх частиною культурного життя Польщі, забезпечуючи їх актуальність для сучасників та майбутніх поколінь².

¹ ЦДІАЛ України. Ф. 202. Спр. 1; Спр. 13. С. 2.

² ЦДІАЛ України. Ф. 202. Спр. 1; Спр. 13. С. 2.

Загалом, ці цілі віддзеркалюють прагнення не лише зберегти спадщину Адама Міцкевича, але й забезпечити її розуміння та актуальність для польського суспільства і культури загалом.

6 листопада 1886 р. відбулося важливе засідання Товариства, про яке зберігся відповідний протокол. Засідання проходило під головуванням професора Романа Пілата. Роман Пілат (1846–1906 рр.) був польським літературознавцем, публіцистом і педагогом, відомим громадським діячем Галичини. Народився 5 лютого 1846 р. у Львові. Здобув освіту в Львівському університеті, де згодом став професором польської літератури. Його наукові праці були присвячені аналізу творів польських класиків, зокрема А. Міцкевича та Ю. Словацького. Окрім викладацької діяльності, Р. Пілат активно співпрацював із різними виданнями як публіцист. Він також відіграв важливу роль у розвитку польської культури в Галичині, виступаючи за популяризацію національної літератури та освіти. Помер 17 березня 1906 р. у Львові, залишивши значний внесок у розвиток польської літературної критики та культури.

На засіданні від 6 листопада 1886 р. було сформовано адміністративний каркас організації, який складався з Антонія Малецького, якого призначили на посаду Презеса (Голови) Товариства. Антоній Малецький (1821–1913 рр.) — польський філолог, історик літератури, письменник і педагог. Народився 14 червня 1821 р. в Тарнові. Навчався у Львівському університеті, де згодом став професором історії польської літератури. А. Малецький був автором численних праць, присвячених польській літературі середньовіччя, а також редактором наукових видань. Відіграв важливу роль у польському науковому і культурному житті Галичини, працюючи над розвитком освіти і науки. Помер 7 жовтня 1913 р. у Львові, залишивши спадщину як видатний дослідник і педагог, який сприяв збереженню та популяризації польської культурної спадщини.

Віце-презесом (заступником Голови) було обрано Романа Пілата, який розпочав активну участь в управлінні товариством, підтримуючи діяльність новообраного Презеса. На посаду секретаря був обраним Владислав Белза. Владислав Белза (1847–1913) — польський поет, публіцист і громадський діяч, відомий творами для молоді, які виховували патріотизм та національну свідомість. Народився 17 жовтня 1847 р. в Варшаві. Помер 29 січня 1913 р. у Львові, залишивши значний слід у польській культурі й літературі. Окрім обов'язків секретаря, на В. Белзу також поклали відповідальність за ведення бухгалтерії організації¹. Ці кадрові призначення встановили управлінську структуру товариства та заклали основу для подальшої ефективної діяльності на шляху досягнення задекларованих цілей.

¹ ЦДІАЛ України. Ф. 202. Спр. 1. Спр. 13. С. 3.

У Товаристві існувала чітка система розподілу членства, яку забезпечували різні рівні участі та відповідальності. Ця структура віддзеркалювала як прагнення залучити широке коло людей, так і необхідність мати активних учасників, котрі б забезпечували стабільне функціонування товариства. Члени організації поділялися на три категорії.

Група дійсних членів складалася з активних учасників, безпосередньо залучених до керування й реалізації завдань товариства. Дійсні члени брали участь у засіданнях, ухвалювали важливі рішення та забезпечували реалізацію проєктів. Вони були основою організації й несли найбільшу відповідальність за її успіх.

Члени підтримки забезпечували організацію фінансовою або іншою матеріальною підтримкою, але не були безпосередньо залучені до її діяльності. Такі члени були важливими для стабільного функціонування Товариства, оскільки їхні внески давали змогу реалізовувати різноманітні проєкти та ініціативи.

Почесні члени організації — це особлива категорія учасників, які отримали цей статус за визначні заслуги в розбудові організації, її діяльності чи значний внесок у спільну справу. Їхній вибір часто супроводжувався глибокою повагою та визнанням з боку як членів, так і ширшої громади¹.

Структура членства віддзеркалює прагнення залучати до діяльності якнайширше коло людей, з урахуванням їхніх можливостей та інтересів. Така ієрархія давала змогу ефективно координувати діяльність організації, забезпечуючи як активну участь у її роботі, так і необхідну матеріальну підтримку. Водночас ця структура підтримувала гнучкість, надаючи можливість залучати людей з різними ресурсами та рівнями залученості, що сприяло сталому розвитку товариства й допомагало йому досягати культурних і просвітницьких цілей.

28 січня 1887 р. на засіданні Товариства ухвалено оптимізувати деякі робочі аспекти організації. Основну увагу приділили поліпшенню документального супроводу діяльності, що мало забезпечити ефективнішу роботу.

Зокрема, було ухвалено створити книгу-реєстр протоколів засідань. Цей реєстр мав стати офіційним документом, де систематично фіксували б усі рішення та обговорення на засіданнях товариства. Запровадження такого реєстру давало змогу забезпечити чіткий облік і збереження протоколів, що могло бути корисним як для поточної роботи, так і для майбутніх історичних досліджень діяльності Товариства. Це рішення сприяло підвищенню прозорості ухвалення рішень і уникненню непорозумінь або суперечок щодо раніше прийнятих рішень.

Також ухвалили створити книгу-реєстр членів організації. Ця книга містила інформацію про всіх членів, включаючи дату їх вступу, статус (дійсний

¹ ЦДІАЛ України. Ф. 202. Спр. 1. Спр. 13. С. 3.

член, член-кореспондент, звичайний або член підтримки), а також інші важливі деталі. Такий реєстр давав змогу вести облік членства й був важливим інструментом зв'язку з усіма учасниками¹. Окрім того, це рішення підкреслювало значення кожного для організації та його внеску в загальну справу, що зміцнювало почуття належності до спільноти. Рішення створити ці книги-реєстри віддзеркалює прагнення підвищити організованість та ефективність діяльності. Введення таких реєстрів забезпечувало систематичний підхід до документування роботи Товариства та допомагало підтримувати чітке і впорядковане управління.

Шукало Товариство й альтернативні методи залучення коштів. Так, у Протоколі засідання від 26 лютого 1887 р. було висвітлено дебати про затвердження ціни квитків на лекції, заплановані на 18 та 19 березня того року. Цей епізод віддзеркалює організаційний підхід до культурних заходів і забезпечення їх фінансової самостійності.

Було встановлено диференційовані ціни залежно від типу місця в залі: в кріслі: 2 крони, зі стільцем: 1,5 крони, стоячи: 80 галерів (1 крона = 100 галерів)². Введення різних цін для різних типів місць демонструє прагнення товариства зробити лекції доступними для різних категорій публіки. Високі ціни на місця в кріслі віддзеркалювали їх комфортність і престижність, тоді як дешевші квитки для стільців і місць стоячи робили захід доступнішим для ширшої аудиторії. Це сприяло залученню більшої кількості слухачів, забезпечуючи високий рівень відвідуваності й підтримку фінансової стабільності заходу. Тож диференційовані ціни також забезпечували й фінансову вигоду.

27 лютого 1888 р. на засіданні розглядали ключові питання, спрямовані на розвиток діяльності товариства. Було запропоновано створити спеціалізовану бібліотеку, яка мала зосередитися на збиранні літератури, пов'язаної з творчістю Міцкевича та літературною спадщиною його доби. Бібліотека мала стати важливим ресурсом для науковців і студентів, заінтересованих у дослідженні польської літератури. Основна ідея полягала в формуванні унікального ресурсного центру, який міг би стати опорою для науковців, студентів та всіх, хто цікавиться польською літературою XIX ст., зокрема її романтичним періодом.

Бібліотека мала на меті:

- зберігати й популяризувати твори А. Міцкевича;
- збирати наукові праці, критичні дослідження, рукописи, а також рідкісні видання, котрі стосувалися його творчості;
- забезпечувати доступ до літератури, яка б допомагала глибше зрозуміти контекст епохи романтизму.

¹ ЦДІАЛ України. Ф. 202. Спр. 1; Спр. 13. С. 18.

² ЦДІАЛ України. Ф. 202. Спр. 1; Спр. 13. С. 21.

Члени товариства розуміли, що така бібліотека стане не лише важливим осередком наукової діяльності, а й символом збереження польської культурної спадщини в умовах тогочасної політичної ситуації. Вона мала надихнути нові покоління дослідників глибше вивчати літературу романтизму, а також підвищити престиж товариства як важливого центру польської культури.

Другим питанням, порушеним на засіданні, було видання праць А. Міцкевича. Під час дебатів було запропоновано план видання зібраних творів, акцентували на необхідності готувати тексти на високому рівні. Таке видання мало б включати як добре відомі твори, так і менш відомі рукописи поета.

Це мало на меті показати творчість Міцкевича в її повноті, розкривши різноманіття його літературного доробку, зокрема епістолярну спадщину; нотатки, концепції та чернетки творів; публіцистичні й політичні твори.

Третім питанням засідання було створення художнього альбому, присвяченого Адаму Міцкевичу. Альбом мав включати портрети поета, ілюстрації до його творів, а також документи й артефакти, що віддзеркалювали етапи його життя і творчості¹.

Значне місце в альбомі планували відвести ілюстраціям до найвідоміших творів Міцкевича, зокрема: «Дзяди»; «Пан Тадеуш»; «Конрад Валленрод».

Ці ілюстрації мали б візуалізувати ключові сцени, образи й символи, які віддзеркалюють зміст і дух творів. Ілюстрації були покликані допомогти читачам краще зрозуміти текст через художнє вираження.

В рамках розширення мережі осередків на засіданні товариства, що відбулося 22 березня 1888 р., було ухвалено створити філію товариства в місті Кракові². Це рішення стало важливим кроком у розвитку та розширенні діяльності товариства. Організація філії в Кракові помітно вплинула на культурне й інтелектуальне середовище міста. Краків, як один із основних центрів польської культури, історично був осередком літературного та наукового життя. Створення тут філії підкреслювало важливість інтеграції культурних зусиль між різними регіонами, а також сприяло поширенню ідей і творів А. Міцкевича серед ширшого кола громадськості. Важливо зазначити, що це рішення також віддзеркалювало прагнення товариства шукати нові можливості для зростання та розвитку.

Відкриття філії допомогло товариству вийти за межі основного осередку, розташованого у Львові. Це сприяло зростанню його впливу та охопленню нової аудиторії, зокрема інтелігенції, студентства й науковців Кракова.

Через філію товариство мало змогу ефективніше поширювати літературну спадщину А. Міцкевича. Залучення краківського культурного середовища створювало додаткові можливості для організації лекцій, виставок,

¹ ЦДІАЛ України. Ф. 202. Спр. 1; Спр. 13. С. 39.

² ЦДІАЛ України. Ф. 202. Спр. 1; Спр. 13. С. 41.

видань і дослідницьких проєктів, присвячених творчості поета. Рішення створити філію віддзеркалювало прагнення Товариства до інтеграції польської культури, зміцнення зв'язків між регіонами та формування єдиного культурного простору. У цьому контексті Краків став важливою ланкою в мережі культурного обміну.

Філія в Кракові сприяла залученню місцевих ресурсів, зокрема інтелектуальних, матеріальних і організаційних. Це давало товариству змогу розширювати свої можливості, реалізовувати масштабніші проєкти та залучати нових членів.

Загалом рішення відкрити філію в Кракові свідчить про стратегічне мислення керівництва товариства, їхнє прагнення розширити вплив та залучити нові ресурси для досягнення культурних і освітніх цілей.

На засіданні товариства 18 січня 1889 р. відбулися вибори керівництва організації. Романа Пілата переобрали на посаду Презеса товариства, Владислав Белза був обраним на посаду секретаря. Обидва кандидати отримали підтримку 24 з 25 присутніх учасників засідання. Результати свідчать про високу довіру та підтримку Р. Пілата й В. Белзи серед членів товариства¹. Переобрання Р. Пілата на посаду Презеса вказує на ефективність його керівництва в попередні роки. Р. Пілат зміг забезпечити стабільний розвиток і діяльність товариства, що й стало причиною його переобрання. Підтримка 24 з 25 голосів свідчить про майже одностайне схвалення попередньої роботи, що є показником його авторитету та впливу в організації. Обрання В. Белзи з такою ж високою підтримкою говорить про його компетентність і довіру з боку членів товариства. Як секретар, він відіграв важливу роль у координації діяльності Товариства, зокрема в організації заходів, підготовці документів та комунікації з членами організації. Те, що Р. Пілат і В. Белза отримали майже одностайну підтримку (24 з 25 голосів), свідчить про консолідацію навколо спільних цілей і завдань товариства. Це також указує на відсутність серйозних внутрішніх конфліктів або розбіжностей у поглядах серед членів організації, що є важливим для стабільності та ефективності її роботи.

На засіданні від 6 листопада 1886 р. було ухвалено два важливі рішення. Перше стосувалося розсилки запрошень щодо вступу до лав організації². Це свідчить про прагнення товариства стрімко розширити членську базу, залучаючи нових учасників, які могли б зробити внесок у його діяльність. Запрошення до вступу мало на меті не тільки збільшити кількість членів, але й об'єднати навколо товариства інтелектуальну еліту того часу. Такий підхід був стратегічним кроком для зміцнення позицій товариства в суспільстві та розширення його впливу.

¹ ЦДІАЛ України. Ф. 202. Спр. 1; Спр. 14. С. 2.

² ЦДІАЛ України. Ф. 202. Спр. 1; Спр. 13. С. 6.

Друге рішення стосувалося затвердження змісту першого щорічного видання організації — часопису «Pamiętnik Towarzystwa Literackiego im. Adama Mickiewicza». Цей часопис у майбутньому став важливим інструментом для просування літературних ідей і культурних цінностей.

У видання було вирішено включити три основні розділи. Розділ «Матеріали» містив документи, дослідження й статті, що стосувалися творчості А. Міцкевича та інших визначних польських літераторів. У розділі «Рецензії та критики» передбачалося розміщувати аналітичні й критичні огляди нових літературних творів. Це давало товариству змогу впливати на літературний дискурс, пропонуючи оцінки та критичні судження, які б формували думку читацької аудиторії. Цей розділ «Праці по бібліографії» був важливим для дослідників і науковців, оскільки надавав систематизовану інформацію про літературні джерела, твори й публікації, пов'язані з темою видання¹.

На засіданні Літературного товариства імені Адама Міцкевича 13 листопада 1886 р. було ухвалено важливе рішення щодо організації та керівництва щорічним виданням товариства — часописом. Керівництво цим проектом було доручено Презесу товариства, а також підпорядкованому йому Редакційному Комітету, який складався з членів організації². Рішення передати керівництво часописом у руки Презеса підкреслює роль цієї посади як центральної фігури і структури товариства. Презес був відповідальний за загальний напрям діяльності організації, тому логічно, що йому доручили керувати таким важливим інструментом комунікації, як часопис. Рішення забезпечувало те, що зміст видання віддзеркалюватиме цілі та інтереси товариства, залишаючись вірним його місії та завданням. Редакційний Комітет, сформований із членів товариства, відіграв важливу роль у цьому. Його склад включав досвідчених літераторів, критиків і науковців, які могли забезпечити високий рівень контенту часопису. Комітет відповідав за відбір матеріалів, рецензії, критичні огляди й інші публікації на сторінках видання. Природньо, що комітет підпорядковувався Презесу, що забезпечувало єдність керівництва й узгодженість у підходах до редагування та публікації матеріалів.

На черговому засіданні товариства ухвалили рішення оформити інформаційний лист часопису, що підкреслювало важливість структури та прозорості в роботі редакції. В цьому документі було визначено, що під головною назвою часопису має розміщуватися прізвище редактора, а нижче — фраза «за участі редакційного комітету»³. Подібне оформлення інформаційного листа мало кілька важливих аспектів. По-перше, забезпечувало чітку ієрархію відповідальності, де редактор, як ключова фігура, відіграв цен-

¹ ЦДІАЛ України. Ф. 202. Спр. 1; Спр. 13. С. 6.

² ЦДІАЛ України. Ф. 202. Спр. 1; Спр. 13. С. 9.

³ ЦДІАЛ України. Ф. 202. Спр. 1; Спр. 13. С. 9.

тральну роль у формуванні змісту видання, але робив це в тісній співпраці з редакційним комітетом. Це підкреслювало баланс між індивідуальною ініціативою та колективною роботою. По-друге, ця структура гарантувала прозорість редагування й видавничої діяльності. Читачі мали змогу легко зрозуміти, хто несе відповідальність за кожен аспект публікацій, що підвищувало довіру до видання. Окрім того, це рішення віддзеркалювало прагнення товариства підтримувати високі стандарти в літературній і культурній діяльності, що сприяло його авторитету в суспільстві.

На засіданні товариства, яке відбулося 18 лютого 1887 р., було вирішено розпочати прийом та підготовку матеріалів для публікації в часописі організації. Це включало вибір і затвердження статей, рецензій, критичних оглядів та інших праць, які мали з'явитись у виданні. Прийняття праць відзначало початок активної роботи над змістом часопису, який мав стати важливим інструментом для популяризації літературних і культурних ідей товариства.

Секретарю організації доручили підготувати літографію портрета Адама Міцкевича. Цей портрет планували використовувати під час друку часопису. Літографія була ключовим елементом оформлення видання, що підкреслювало значущість А. Міцкевича як центральної, символічної фігури товариства. Це рішення свідчить про прагнення товариства надати часопису не лише інтелектуальну, але й візуальну цінність, поєднуючи літературний контент з елементами культурної та історичної ідентичності¹. Підготовка літографії підкреслювала важливість візуальних елементів у часописі. Це рішення мало на меті не тільки відзначити заслуги А. Міцкевича, але й підвищити естетичну привабливість видання, що могло сприяти його популяризації та визнанню серед читачів. Візуальна складова часопису допомагала створити зв'язок між змістом часопису і культурною спадщиною поета, зміцнюючи зв'язок між товариством і його історичними коренями.

На засіданні товариства від 13 вересня 1887 р. ухвалили важливе рішення щодо ціни часопису організації. Було встановлено, що ціна на один примірник часопису сягатиме 3,20 крони². Це рішення мало кілька ключових аспектів. Ціна часопису віддзеркалювала вартість видання та включала витрати на його друк, розподіл і частково покривала адміністративні витрати організації. Вартість установили так, щоб забезпечити фінансову сталість видання, одночасно залишаючи його доступним для широкого кола читачів. Члени Товариства могли отримати часопис лише, якщо вони повністю оплатили всі внески за поточний рік. Це підкреслювало важливість виконання фінансових зобов'язань перед організацією як умови для отримання видання. Така політика забезпечувала, що тільки активні й фінансово залу-

¹ ЦДІАЛ України. Ф. 202. Спр. 1; Спр.13. С. 20.

² ЦДІАЛ України. Ф. 202. Оп. 1. Спр. 13. С. 33.

чені члени отримували доступ до часопису, що також могло сприяти стимулюванню своєчасної оплати внесків.

20 вересня 1888 р. На засіданні Товариства ухвалили надіслати матеріали, заплановані для друку в часописі організації, до редакцій сторонніх видань. Окрім регіональних часописів Галичини, матеріали відправили також до редакцій журналів, які перебували на той час у складі Німецького королівства та Російської імперії. У Львові матеріали були надіслані до видань: «Gazeta Narodowa», «Dzień polski», «Przegląd», «Gazeta lwowska», «Kwartalnik historyczny» та «Muzeum». У Кракові — до часописів «Czas» і «Przegląd Powszechny». В Познані (Німецьке королівство) — до «Dziennik Poznański», у Варшаві (Російська імперія) — до «Kurier Codzienny» та «Ilustrowany Tygodnik». Окрім того, матеріали надіслали на рецензування до бібліотеки Оссолінських у Львові, Ягеллонської бібліотеки в Кракові й наукових установ — «Akademia Umiejętności» та «Познанське Товариство друзів науки»¹. Рішення надіслати матеріали, заплановані для друку в часописі Літературного Товариства імені Адама Міцкевича, на рецензування до різних видань і бібліотек свідчить про прагнення до високого рівня наукової доброчесності й академічної якості публікацій. Це також свідчить про бажання товариства отримати визнання не лише на регіональному рівні, але й у ширших інтелектуальних колах, що виходять за межі Галичини.

На засіданні Товариства було ухвалено надати безкоштовно примірники часопису двом організаціям. Зокрема, примірники третього тому часопису передали організації «Czytelnia Akademicka» у Львові, а примірники томів 1–3 — товариству «Ognisko» у Львові². Це рішення свідчить про стратегію товариства з поширення діяльності та впливу через розповсюдження публікацій у важливих культурних і наукових центрах.

Надання безкоштовних примірників часопису підкреслює прагнення товариства популяризувати свою роботу і зробити дослідження та публікації доступними для ширшої аудиторії. Це також говорить про високий рівень впевненості в цінності публікацій і бажання залучити до читання нових учасників, зокрема в наукових і культурних колах. «Czytelnia Akademicka» та товариство «Ognisko» були важливими центрами інтелектуальної й культурної діяльності. Передання примірників часопису до цих організацій показує, що товариство прагнуло зміцнити зв'язки з іншими інтелектуальними спільнотами, як у Галичині, так і за її межами.

16 червня 1890 р. на засіданні Товариства ухвалили оздобити обкладинку часопису написом: «Я і Батьківщина — одне ціле»³. Це рішення має кілька

¹ ЦДІАЛ України. Ф. 202. Оп. 1. Спр. 13. С. 43.

² ЦДІАЛ України. Ф. 202. Оп. 1. Спр. 14. С. 10.

³ ЦДІАЛ України. Ф. 202. Оп. 1. Спр. 14. С. 15.

важливих аспектів. Фраза «Я і Батьківщина — одне ціле» є виразним патріотичним ідеалом, що підкреслює глибокий зв'язок між особистістю й національною ідентичністю. Вона віддзеркалює концепцію єдності особистих зусиль і національних інтересів. Цей напис був символом національної гордості та єдності, що віддзеркалювало прагнення організації зберігати й примножувати польську культурну спадщину.

Оздоблення обкладинки часопису таким написом також допомагало створювати певний візуальний і концептуальний стиль для видання. Це зміцнювало бренд товариства та робило його публікації особливо зрозумілими для читачів.

Висновки. Дослідження діяльності Літературного товариства імені Адама Міцкевича (1886–1891 рр.) допомогло виявити ключові аспекти його становлення, функціонування та впливу на культурне життя регіону. Відповідно до поставлених завдань було зроблено такі висновки.

Літературне товариство імені Адама Міцкевича було створене в умовах культурного піднесення другої половини XIX ст., коли особливу увагу приділяли популяризації національної літератури та спадщини видатних діячів. Засновники організації — інтелігенція Західної Галичини — обрали за головну мету не лише популяризувати творчість Адама Міцкевича, а й розвивати культурне середовище, сприяти науковій діяльності та збереженню національної ідентичності через літературну діяльність.

Організація мала чітко визначену структуру, яка включала різні рівні членства: дійсні члени брали активну участь у роботі Товариства, мали право голосу та виконували організаційні завдання, члени підтримки та почесні члени були обраними за особливі заслуги в культурній чи науковій сфері.

Товариство дотримувалося чіткої процедури прийняття нових учасників, перевіряло заявника на відповідність цілям організації та обговорювало його кандидатуру на Загальних зборах. Активна пропаганда в регіонах суттєво розширила мережу учасників, залучаючи зацікавлених у розвитку національної культури осіб.

Для ефективного управління діяльністю було створено чіткі регламенти роботи керівних органів. Регулярні збори, прозорість ухвалення рішень і делегування обов'язків сприяли кращій координації між осередками. Такий підхід дав змогу уникнути хаосу в організаційних процесах і підвищити продуктивність.

Одним із ключових досягнень стало створення регіональних осередків у Західній Галичині, які забезпечували популяризацію діяльності Товариства в різних частинах регіону. Централізоване управління регіональними осередками через створення координаційного центру дало змогу гармонізувати діяльність і впроваджувати єдину стратегію.

Вибори керівного апарату проводилися демократично, з урахуванням думки всіх дійсних членів. Це забезпечувало рівність прав і відповідальність керівників за реалізацію визначених цілей. Чітке дотримання процедури виборів сприяло збереженню довіри всередині організації.

Ініціатива створити бібліотеку стала важливим кроком для збереження наукової та культурної спадщини. Наявність бібліотеки дала змогу централізувати доступ до літератури, необхідної для досліджень і створити архівні фонди для майбутніх поколінь.

Видання творів Адама Міцкевича стало ключовою частиною роботи Товариства. Це сприяло популяризації його творчості, забезпеченню доступу до текстів широким верствам населення та закріпленню національних цінностей у літературному просторі.

Офіційний вісник став не лише інструментом інформування членів Товариства про його діяльність, а й платформою для публікації наукових статей, оглядів і рецензій, що підвищувало престиж організації та її вплив у науково-культурній сфері.

Обговорення ціни часопису було важливим етапом у визначенні його доступності для читачів. Вибір оптимальної вартості допоміг збільшити тираж і фінансувати подальшу видавничу діяльність.

Активна рекламна кампанія, презентації та співпраця з іншими культурними установами забезпечили зростання читацької аудиторії. Часопис став важливим засобом поширення ідей Товариства.

Запровадження системи рецензування гарантувало високу якість публікацій. Це сприяло формуванню позитивної репутації видання серед інтелектуальної спільноти.

Поліпшення дизайну, зокрема якості друку та оформлення обкладинки, зробило видання привабливішим для читачів і підкреслило професійний підхід до видавничої діяльності.

Отже, Літературне товариство імені Адама Міцкевича успішно виконало всі завдання, створивши ефективну організаційну модель, яка поєднала адміністративну чіткість, активну просвітницьку діяльність та міцну видавничу базу. Впроваджена структура, яка враховувала класифікацію членства, демократичні процедури виборів керівного апарату та регіональну мережу осередків, дала організації змогу функціонувати стабільно й системно.

Одним із ключових здобутків Товариства стала популяризація творчості Адама Міцкевича через видавничу діяльність. Регулярний випуск творів поета, створення офіційного часопису та його модернізація, популяризація через рекламні кампанії та залучення нових читачів закріпили його літературну спадщину як національне надбання.

Системність і стратегічний підхід до роботи забезпечили Товариству міцну позицію в культурному середовищі Західної Галичини. Завдяки бага-

тогранный діяльності, організація не лише сприяла розвитку літературного та інтелектуального життя регіону, але й стала важливим осередком національного відродження. Її досягнення є прикладом ефективної організації, яка поєднала культурно-просвітницькі ідеї з практичною реалізацією на рівні регіону.

Перспективи подальших досліджень Літературного товариства імені Адама Міцкевича. Важливо проаналізувати роль товариства у формуванні культурної ідентичності Західної Галичини, зокрема його внесок у збереження польської культури в умовах багатонаціонального середовища. Необхідно розглянути роботу регіональних осередків Товариства, їхній внесок у популяризацію ідей організації та культурний розвиток локальних громад. Важливо також детально вивчити роль бібліотеки Товариства як інтелектуального ресурсу, її наповнення та значення для просвітницької діяльності. Порівняння роботи Товариства з діяльністю інших літературних організацій Європи того часу дасть змогу краще зрозуміти його унікальність. Соціальний портрет членів Товариства, їхній освітній рівень і професійна діяльність також можуть пролити світло на причини успіху організації. Вивчення внутрішніх дискусій і дебатів Товариства, зафіксованих у протоколах, розкриє прийняття ключових рішень та ідейні суперечки, які формували його стратегію. Всі ці аспекти дадуть змогу глибше оцінити значення Літературного товариства імені Адама Міцкевича у розвитку культури й літератури кінця XIX ст.

Bruchnalski, W. 1936. Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza we Lwowie. *Pamiętnik Literacki*: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej. № 33/1/4. S. 675–686.

Chrostek, M. 2021. Przełomowe osiągnięcia lwowskich filologów w badaniach polskiego romantyzmu do roku 1939. *Studia Historiae Scientiarum*. № 20. S. 87–166.

Nadolski, B. 1937. 1886–1936 Towarzystwo Literackie Imienia Adama Mickiewicza: zarys historii. Lwów: z Drukarni Zakładu Narodowego Imienia Ossolińskich. S. 54.

Nadolski, B. 1966. Osiemdziesiąt lat Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza. *Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza*. № 1. S. 51–64.

Starnawski, J. 2009. Biegeleisen Henryk. *Słownik badaczy literatury polskiej*. T. 10 / red. J. Starnawski. Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe. S. 27–32.

Wyka, K. 1951. Stan badań i potrzeby nauki o literaturze romantyzmu polskiego. *O sytuacji w historii literatury polskiej*. Wybór referatów wygłoszonych na zjeździe polonistów w dniach od 8 do 12 maja 1950 r. / red. J. Baculewski. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy. S. 186–211.

Bruchnalski, W. 1936. Towarzystwo Literackie im. Adama Mickiewicza we Lwowie [The Adam Mickiewicz Literary Society in Lviv]. *Pamiętnik Literacki*: czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej. № 33/1/4. S. 675–686. [In Polish].

Chrostek, M. 2021. Przełomowe osiągnięcia lwowskich filologów w badaniach polskiego romantyzmu do roku 1939 [Groundbreaking Achievements of Lviv Philologists in the Study of Polish Romanticism until 1939]. *Studia Historiae Scientiarum*. № 20. S. 87–166. [In Polish].

Nadolski, B. 1937. 1886–1936. Towarzystwo Literackie Imienia Adama Mickiewicza: zarys historii [1886–1936 The Adam Mickiewicz Literary Society: an Outline of History], Lwów: z Drukarni Zakładu Narodowego Imienia Ossolińskich. S. 54. [In Polish].

Nadolski, B. 1966. Osiemdziesiąt lat Towarzystwa Literackiego im. A. Mickiewicza [Eighty Years of the A. Mickiewicz Literary Society]. *Rocznik Towarzystwa Literackiego imienia Adama Mickiewicza*. № 1. S. 51–64. [In Polish].

Sarnawski, J. 2009. Biegeleisen Henryk. *Słownik badaczy literatury polskiej [Dictionary of Polish Literature Researchers]*. T. 10 / red. J. Sarnawski. Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe. S. 27–32. [In Polish].

Wyka, K. 1951. Stan badań i potrzeby nauki o literaturze romantyzmu polskiego. [W:] O sytuacji w historii literatury polskiej [On the Situation in the History of Polish Literature]. *Wybór referatów wygłoszonych na zjeździe polonistów w dniach od 8 do 12 maja 1950 r.* / red. J. Baculewski. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy. S. 186–211. [In Polish].

УДК 929:81-39-051ШейковськийК.

DOI: 10.20535/2307-5244.60.2025.338313

А. П. Данилевич

ORCID: 0000-0002-7813-1209

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

A. Danylevych

Taras Shevchenko National University of Kyiv

ШЕЙКОВСЬКИЙ КАЛЕНИК ВАСИЛЬОВИЧ — УКРАЇНСЬКИЙ ЕТНОГРАФ (ДО 190-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

*Sheykovskiy Kalenyk Vasyliovych — Ukrainian Ethnographer
(to the 190th Anniversary of His Birth)*

У статті розглянуто наукову й освітню діяльність К. В. Шейковського, визначного представника української етнографії, мовознавства та педагогіки. Проаналізовано ключові аспекти його наукової спадщини, зокрема внесок в розвиток української етнографії, створення Південно-руського словника та популяризація української мови й культури через просвітницьку діяльність. Охарактеризовано значення праць Шейковського для формування теоретичних основ української лексикографії, а також їх роль у збереженні й утвердженні культурної ідентичності.

Ключові слова: етнографія, лексикографія, національна ідентичність, культурна спадщина.

The paper examines the scientific and educational activities of K. Sheykovsky, a prominent representative of Ukrainian ethnography, linguistics, and pedagogy. The scientific novelty of this article lies in its comprehensive analysis of K. Sheykovsky's